

לע"ג ר' יצחק זאב הלוי ז"ל
בן ר' אליעזר שלום הלוי ז"ל
לע"ג מרת לאה אלטע הדס ע"ה
בת ר' יעקב הלוי הי"ד

המאמר לשבתורה

שַׁבַּת אוֹרֵה

אזהרה המורה! העלון מיועד אך ורק לרציניים שיודעים את השיבות התפילה, ובשעת התפילה לא מעינינים בעלון ובשאר דברים. לעלוני נשמת ר' דב בן ר' מאיר יוסף ז"ל

לד-ד

בהשקפה ראשונה

מאמרי השקפה, מוסר והנהגות

כתוב בנמרא בברכות דף י"ז ע"א שרב ספרא כשהיה מסיים את התפילה היה אומר 'יהי רצון שתשים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה', ומבאר רש"י 'פמליא של מעלה: בחבורת שרי האומות, שכשהשרים של מעלה יש תגר ביניהם תיכף יש קטטה בין האומות'. אמר רבי אליהו לופיאן זצ"ל, כתוב כאן שכל המלחמות מתנהלות ומוכרעות למעלה, ומה שאנחנו רואים שתי אומות שנלחמות זו בזו, זה רק צילום של המלחמה שמתנהלת למעלה בשמים בין השר של האומה הזו לשר של האומה הזו. וכששר של אומה אחת מתגבר למעלה, האומה הזו מנצחת כאן בשדה הקרב, וכשהשר השני מתגבר, האומה שלו מנצחת, כאן זה רק צילום של מה שנגעשה למעלה. אמר רבי אליהו ע: בשמים לא הייתי איך מתנהלות המלחמות בשמים לא ראיתי אבל זה ברור, שהמלחמות בשמים לא מתנהלות לא בתחתים, ולא בטנקים, ולא במטוסים, המלחמות בשמים לא מתנהלות רק בדבר אחד - בזכויות! כשהזכות של אומה זו גוברת, האומה הזו מנצחת, ואם רוצים שעם ישראל ינצח, שעם ישראל יצליח, יש רק עצה אחת, שבפמליא של מעלה תוכרע הכף לזכותו של עם ישראל. ואיך מכריעים את זה? - תורה! ותורה! ומצוות! (דרשות משמר הלוי)

שח רבי חיים ברים זצ"ל: שמעתי ממרן הרב מבריסק רבי יצחק זאב זצ"ל, שאמר שהמצב בארץ ישראל אין לו שום דמיון ומשל למה שנוהג בכל העולם כולו בחו"ל, וכה אמר: בנוהג שבעולם, כשמדינה נלחמת עם חברתה ומנצחת אותה, נכנסת ויושבת בה והיא שולטת שם ללא מיצרים עד שיבוא אחר ויהדפנה ועד אז היא שולטת שם ביד רמה. אולם שונים הם הדברים בנוגע לארץ ישראל. מרן רבי יצחק זאב פירש כמה פסוקים מהתנ"ך והראה לנו שכך מפורש בכתובים. כך אמר משה רבנו ע"ה ליהושע בן נון "חזק ואמץ", וכן אמר דוד לשלמה שרק אם ישמור את התורה, תהיה לנו המלוכה כי ארץ ישראל אינה טבע. וכן אנו רואים שאמרה תורה "אם בחקתי תלכו... וישבתם לבטח בארצכם" וגו'. אין כאן כללי מדינות העולם, לא הבעלות והמלחמות קובעות את השלום והשלווה, רק אם בחקותי תלכו, אבל אם ח"ו יבחוקותי תמאסו וגו', לבלתי עשות את כל מצותי וגו', אזי אף אני אעשה זאת לכם וגו' וננפתם לפני אויביכם ורדו בכס שונאים ונסתם ואין רודף" וגו'. אין כאן בעלים השולט ללא מיצרים, לא המלחמות קובעות כאן, אין כאן כללי העולם, כל ישיבה של שלום ושלווה, תלויה אך ורק באם 'בחוקותי תלכו', ואם ח"ו תמאסו, הרי גם תוך כדי ישיבתכם בארץ, ורדו בכס', ונסתם', כי בארץ ישראל הכל תלוי באם 'בחוקותי תלכו'. (מרב חיים)

סיפר רבי אליהו לאפיאן: בזמן המלחמה העולמית הראשונה היינו רעבים ממש ללחם וכל השכנים מסביב שלחו לקרוא לבניהם שלמדו בישיבות שיבואו ויעבדו כדי להרויח את לחמם ולשבור רעבון בתיהם. אבל אנחנו היו לנו תשע בנים, כולם בישיבות הקדושות, ולא רצתה אשתי, שיעזבו את הישיבה ח"ו, אפילו לשעה אחת. העיכובים, כאשר ראו את מצב הרעבון בבית שלנו, אמרו לה למה אתם מתייסרים כל כך ועטופים ברעב, תקראי לשנים--שלושה מבניך שיבואו, יעבדו וישביעו את רעבון בתיכם. ענתה להם הרבנית בעו ואמרה: עכשיו אינני רוצה שהבנים יעזרו לי, כי יבוא זמן שאני אהיה מוכרחה לקבל את עזרתם - בעולם האמת!... לכן אני רוצה שישארו כעת בישיבה כדי שיוכלו לעזור לי אז כשאצטרך עזרה מהם!... ואמנם כשנפטרה באנגליה הייתי אני העשירי למנין שהלכו לקברה ולמדו משניות ואמרו קדיש אחריה, ובוראי יש לה כעת נחת-זיווג רב מבניה... (הקדמה לספר "לב אליהו")

פרשה ופירושה

לקט פירושים על פרשת השבוע

ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך... עשרת הנסיונות שנתנסה בהם אברהם אבינו, לשם מה? ביאר רבי חיים מוולוז'ין: טבע רוחני טבע הקב"ה בבריאה, שמידות ומעלות טובות אשר הצדיק קנה אותם לעצמו, כדי עמל ויגיעה רבה, הרי לבניו אחריה הם כטבע מורשת, אשר אך במעט מאמץ ישיגום. לפיכך ניסה את אברהם בעשרה נסיונות הללו, על מנת שעמידתו המוצלחת בהם תכשיר את הדרך בפנינו, לעמוד בנסיונות שלנו. וראיה לכך, התופעה הנפלאה של מסירות נפש אצל יהודים פשוטים, הללו הרי אינם אנשי מעלה מיוחדים, ובכל זאת רואים אנו כיצד מסרו עצמם על קידוש השם בכל הגליות והשמדות. על כרחך שאין זאת להם מכח עצמם, אלא משום שמידה זו כבר מוטבעת בעם ישראל מאז אברהם אבינו, שמסר נפשו לאור כשדים, על אמונתו. זו היא הסיבה שבמסכת אבות נאמר "עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו", ואילו לפני כן נאמר "עשרה דורות מנח עד אברהם, ולא זוכר "אבינו". אלא שכל הנסיונות ניתנו לו, אך משום שהוא "אבינו", ולהכין לנו את הדרך לדורות. (פנינים משולחן גבוה)

ויעתק משם הרהר מקדם לבית אל ויש אהלה בית אל מים והעי מקדם החפץ חיים היה מפרש מפני מה דייק הכתוב מקום מושב אברהם אבינו. אלא הענין שמצינו שנאמר על עסק התורה וקיום מצוותיה, כלל גדול, "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה" וגו' וכשם שאנו רואים כשאדם פותח עסק, מחפש ומברר היכן המקום היותר מתאים לוה, שיהיה לו קונים הרבה, וכדו' ושם קובע את מקומו, כן חובת האדם, שצריך לבקש ולחפש היכן המקום שיהיה יותר מתאים ונכון, לקיום מצוותיו יתברך, ואברהם אבינו, דקדק בקביעת מקום מושבו, שיהיה במקום שבו מודמנים אורחים הרבה, לקיים בהם מצוות הכנסת אורחים וללמדם אמונה בה', ולכן אמר הכתוב שהיה מקום בין שתי עיירות גדולות, בית אל והעי, וכמו שמביא רש"י בשם המדרש בפרשת וירא (כ, א.) ויסע משם אברהם ארצה הנגב... שכשחרבו הכרכים ופסקו העוברים והשבים, נסע לו משם. (רבי שלמה בלך מתלמידי החפץ חיים)

וילך למסעיו מנגב ועד בית אל עד המקום אשר היה שם אהלה בתחלה בין בית אל ובין העי: ואומר רש"י: "כשחזר ממצרים לארץ כנען היה הולך ולן באכסניות שלן בהם בהליכתו למצרים וכו', דבר אחר בחזרתו פרע הקפותיו". קשה לומר "הקפות" הקפות ממון ממש, שהרי בהליכתו לשם כתוב "ויהי רעב בארץ" ובשנת בצורת וצרה ומצוקה, מי נתן אשראי ומלווה? מי נתן משהו בהקפה לעובר אורחי על כרחך בהקפות דברים הכתוב מדבר. אברהם אבינו עמד גם בנסיון הרעב והאמין באמונה שלמה כי לא יעזבו ה' את חסידיו. אבל הבריות, בכל מקום שעבר בדרך נודדו למצרים, המה ראו ואמרו: - אברהם צדיק הדור נאלץ לרדת למצרים מפני חרפת הרעב והיו מקיפים אותו בשאלות, הא כיצד, זו אמונה זו שכרה? זו הכנסת אורחים וכך גמולה? ואברהם לא היה ופתחון פה מה יענה לשואליו דבר. לכן בחזרתו - "ואברהם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב" נתגדל ונתקדש שם שמים על ידו, ראו כל עמי הארץ כי שם השם נקרא על אברהם, ובוזה - "פרע הקפותיו" השיב תשובות לשואלים שהקיפורה. (אוצר מרגליות בשם החתם סופר)

והוא יהיה פרא אדם ידו בכל יד כל בו ועל פני כל אהיו יסכן: ונשאל פעם מרן ה"חפץ חיים" על עתיד היחסים בין יהודי ארץ ישראל ובני ישמעאל, וכה תשיב ואמר: תורתנו נצחית היא, וכאשר היא אומרת "והוא יהיה פרא אדם", משמעו שלנצח ישאר ישמעאל פרא אדם. אפילו אם עמי התרבות בעולם ינסו לחנכו ולעשותו בן תרבות לא יעלה הדבר נידם - כי לא בן תרבות הוא. אף אם ישכיל ללמוד ויהיה עורך-דין, אז יהיה עורך-דין פרא אדם, ואם ישכיל להיות פרופסור, אז יהיה פרופסור פרא אדם. כי הפראות שלו לא תסור ממנו לעולם. "והוא יהיה פרא אדם" אמרה תורה, "יהיה" היינו לנצח, לעולם. לבסוף נאנח ה"חפץ חיים" ואמר: "אוי, מי יודע מה הפרא אדם הזה עוד עולל לעשות לעם ישראל באחרית הימים!" (פנינים משולחן גבוה)

סיפור מההפטרה

יָאוּ אִיִּים וַיִּקְדְּאוּ קְצוֹת הָאָרֶץ יַחְדָּו קָרְבוּ וַיִּאֲתִיּוּ: סיפור שזכה לפירסום רב אחרי פטירתו של ראש ישיבת מיד רבי נתן צבי פינקל זצ"ל והיה לשיחת רבים וללימוד מוסר השכל: באוניברסיטה אמריקנית מפורסמת החליטו לברוק בצורה מדעית את השאלה שמעסיקה את כל העולם החומרי, לא היהודי, ולא התורני: "מהו המתכון להיות עשיר?" הם בחרו מאתיים וחמישים עשירים. הצמידו לכל אחד מהם סטודנטים. שיתעדו את סדר יומם וינסו לברר. מה הפך אותם לעשירים. המחקר יצא לדרך, הסטודנטים נצמדו כל אחד לעשיר "שלו", ורשמו בפרוטרוט את סדר יומו ואת מעשיו במשך תקופה ארוכה. לבסוף הגישו הסטודנטים את רישומיהם. והחוקרים החלו לנתח את הנתונים. מרבית הנתונים היו דומים. אבל נתון אחד בלט בשנותו. אצל כל העשירים. הוקדש חלק ניכר מזמנם למלחמות במתחרים: ריגול תעשייתי. מניעת הדלפת מידע וניהול משפטים מתישים. רק אחד מבין העשירים לא ניהל מאבק כלשהו נגד אף אחד. לא היו לא אויבים והוא לא תבע למשפט אף מתחרה. החוקרים החליטו לברוק את הדרך הם פנו אל האיש, שהיה בעל רשת מסעדות גדולה בעלת סניפים בכל העולם. ובקשו לראינו: "מדוע אינך נלחם במתחרים ואין לך אויבים. כאשר הדבר הזה מאפיין את כל העשירים האחרים?" שאלו החוקרים. אספר לכם סיפור. פתח העשיר ואמר, בתחילת דרכי הייתי נאמן לדרך של אבי המנוח שאמר לי תמיד: "קבע מטרות והשג אותן בכל מחיר", הייתי איש עסקים נוקשה וחסר פשרות. אבל לפני כמה שנים ערכתי עם כמה ממנהלי, סדרת סיורים שנועדו להכיר בפנינו את אורח החיים במקומות שונים בעולם, זאת במטרה להתאים את מוצרינו לאוכלוסיות מגוונות. אחת המדינות שברן ביקרתי הייתה ישראל. טיילנו בכל הארץ ונהנינו. ביום האחרון אמר לנו המרדך שהוא עומד לקחת אותנו למקום המרתק ביותר בישראל. לטעמו. ציפינו לסיור באזור ארכיאולוגי מרהיב, אך במקום זה נסענו לשכונה ישנה וצפופה בירושלים, סביבה לא מרשימה בלשון המעטה. המיניבוט שלנו עצר לפני בניין גדול ורוחש פעילות, שמאות צעירים נכנסים ויוצאים ממנו כל הזמן. המרדך פתח ושאל: "אמרו לי בבקשה, מה אמר להיות גודלו של מוסד חינוכי בן ששת אלפים תלמידים?" ערכנו חישובים מהירים של אולמי הרצאות. חרתי מיחשוב, שטה, משרדי הנחלה וכדומה, והגענו למסקנה שיש צורך של שטח בן 150,000 מ"ר. "יוכמה אנשי צוות לדעתכם אמורים לעבוד במוסד כזה?" הוסיף המרדך לשאול. תשובותינו נעו בין שלשת מאות וחמישים לארבע מאות איש. "ובכן". אמר המרדך. "ברוכים הבאים לישיבת 'מיד'. בישיבה הזאת לומדים כששת אלפים תלמידים ושטחה הוא כ- 2,000 מ"ר בלבד. לכל תלמיד מוקצה חצי מטר מרובע. את צוות הישיבה מאיישים כעשרים אנשים בלבד, ויש לה מנהל אחד ויחיד האחראי על הכל: מקבלת תלמידים, דרך קביעת החומר הלימודי ועד לניהול התקציב. היינו המומים. המרדך ערך לנו סיור בישיבה, אולמות הלימוד היו מלאים עד אפס מקום. הלומדים היו שקועים כל כך בלימודם, עד שאפילו לא הבחינו בנו. עברנו קומה אחרי קומה, ובכל פינה אפשרית או בלתי אפשרית, ישבו אנשים ולמדו. זה היה מחזה מדהים ומשמל שהותיר אותנו ללא מילים. בכל סיורנו בעולם לא ראינו מחזה כה מרתק. בתום הסיור נקבעה לנו פגישה עם ראש הישיבה בכבודו ובעצמו, "אבל אל תיבהל! ממצבו הגופני". אמר לנו המרדך, "האיש סובל ממחלות רבות". נכנסנו לבית פשוט המרווח ברהיטים בסיסים ביותר. ליד שולחן הסלון ישב ראש הישיבה, הרב נתן צבי פינקל. הוא דיבר אך בקושי, אבל קיבל אותנו במאור פנים. אחד מחברי אור אומץ ושאל: "כבוד הרב. כולנו פה מנהלים חברות ומפעלים. ואיננו מצליחים להבין כיצד מוסד כמו שלכם מתנהל? מה הסוד פה?". ראש הישיבה חיך והשיב בשאלה: "ידידי היקרים. התדעו מה ההבדל בין אדם לבין בהמה? כשבהמה רוצה משהו, המשיך הרב "היא תנסה להשיג זאת גם אם תדרוך בדרך על כל מי שנמצא סביבה. האדם, לעומת זאת, מסוגל לוותר על רצונותיו כדי לא להזיק לזולתו. יתרה מזו: האדם יכול אפילו לגרוע הנאת מעצמו כדי להשיב לחברו. כאן בישיבה חיים בני אדם. וכאשר כל אחד חושב כיצד גם השני יכול להיות לצידי, לאף אחד אין בעיה". סיים אותו עשיר: "הדברים נגעו לליבי כמו סכין, זה היה הפוך לחלוטין מדברי אבי המנוח שאמר תמיד: קבע מטרות, והשג אותן בכל מחיר! הבנתי שזאת לא התנהגות אנושית. מאותו יום החלשתי לא להצא את עצמי של שום אדם - והאמינו לי, לא הפסדתי מכך מאומה. סך הכל זכיתי להפוך בחזרה לבן אדם!" (בכל נפש)

ועל הכל...

"פרפראות"

סיפר רבי זאב איידלמן זצ"ל על סיפור ששמע בילדותו בעיר בריסק על "עונה מדומה": היה פרוש ועניו אחד שרצה לשמוע איך יספידו אותו. עשה את עצמו כחולה עד ש"מת". והתחילו להספיד את המעלות השונות שלו ואת הפרישות שלו שלא אכל דברים שונים, ופירטו, אך שכחו להזכיר שגם לא אכל כרוב (מחשש תולעים). זה היה מאוד איכפת לו עד שהתרומם ה"מת" וצעק: והכרוב?...

(רבי ועלוזל - דער איידלמאן)

"עניו של טעם"

טעם למנהג שעושים "מי שברך" לעולה לתורה, כמו שמובא, במדרש אנדה "ואברהם היו יהיה לגוי גדול" ו"גוי הואיל והזכירו, ברכו, שנאמר זכר צדיק לברכה. ולפי שהזכירו לעולה לתורה בשמו, ועלה לתורה, צריכים לברכו ב"מי שברך". (ילקוט הדר)

"מפי כתבם"

הקשיבו נא אחי, ישנה היסטוריה של העולם, וישנם על כך לימודים וקורסים, כי מדרך הטבע בני אדם מעוניינים לדעת את ההיסטוריה של כל מדינה ומדינה מתחילת קיומה, לדעת איך אמריקה גדלה והתפתחה, איך אנגליה גדלה והתפתחה, וכנהנה מדינות רבות. אנשים מתעניינים בזה ברצינות ושקועים בזה, קובעים לימודים בדברים אלו, אינם הולכים בטל ואינם מבזבזים את הזמן כפי דעתם. להבדיל בין קודש לחול, ההיסטוריה שלנו שונה מכל דברי היסטוריה שבעולם, לנו יש היסטוריה של "בראשית ברא", אשר היא מספרת את ההיסטוריה של כל העולם, ולפלא הוא, מדוע אין זה מעניין את האנשים? הרי צריך היה שהאדם יתעניין ויבקש לדעת את ההיסטוריה של העולם, קיימות אוניברסיטאות ללימודי היסטוריה, אנשים מתעניינים, לומדים קורסים, ומעניקים תוארים (דיפלומה) על כך, ומדוע לא יעניקו דיפלומה כאשר אחד מצטיין בידיעת ההיסטוריה של בראשית? קוראים את פרשת השבוע ללא שימת לב, לא מעיינים בה כראוי, והתעוררתי בזה לדעת מדוע מולולים בזה. ההיסטוריה צריכה לעניין את האדם שיש לו שכל ודעת, הרי הוא רואה עולם, ועליו להפנות שאלה כלפי עצמו - אני רואה עולם, מה יש כאן? מהי ההיסטוריה של העולם? איך נעשה העולם? והתורה היא היחידה שמלמדת את ההיסטוריה שלו, והיסטוריה זו היא האמת לאמיתה. דעו נא רבותי, כי כל ההיסטוריות שבעולם אינן מדויקות, משום שנמסרו רק על ידי איש ששמע מאיש אחר.... ולא ימלט שאחד הוסיף תיבה השני הוסיף שלש תיבות, האחד גרע וחבירו הוסיף, ובאופן זה והתהוותה ההיסטוריה, ומכאן זה ישנה הידיעה מה היה באמריקה ובמקומות אחרים לפני שנה, ועל היסטוריה כזו אין יכולים להטבע שהיא אמת. תארו לעצמכם, הנה היתה היסטוריה של מדינת רוסיה במשך שמונים שנה, ועשו לעצמם דגם מחודש, ובמשך השנים הבאות יכתבו בספרי היסטוריה שהיתה ברוסיה ממשלה שחיו בה שמונים שנה חיים טובים (של שויון), אך איך באמת היתה היסטוריה? הם הרגו ושחטו אנשים, וזאת היתה ההיסטוריה, אבל יכתבו אחרת.... כל היהודים שעמדו אצל הר סיני שמעו את המילים (שמות כ ב) "אנכי ה' אלקיך" מהרבונו של עולם, הם שמעו שהקב"ה מדבר עם משה רבינו, לפי החשבון היו שם מליוני יהודים עם הנשים והטף (עי' שיטה מקובצת ב"ק פג.), וכולם שמעו "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ואף אחד לא אמר שזה שקר ולא יצאנו ממצרים. אם כן, הגע בעצמך, איזו היסטוריה היא הנכונה? ולכן הילדים שלנו שלומדים "בראשית" צריכים להיות המאושרים ביותר, הם לומדים את האמת, ואילו באנגליה ובאמריקה לומדים שקרים ומעשיות שיתכן שלא היו ולא נבראו. ולכן אין לנו צורך בראיות שיש בורא עולם, שהרי אנחנו לומדים את התורה שלו שהוא כתב, אנו לומדים עכשיו את המשנה שהקב"ה אומר לי, ואנו המאושרים ביותר בעולם.

(מחשבת מוסר - מרן הרב שך זצ"ל)

"מקום לשאלה"

שאלה: איך יתכן שאדם יצטרך לעשות בדיקת חמץ אפילו באמצע השנה ?
תשובה: אם יוצא מביתו לשהות ממושכת (ליד הרוקח) ודעתו לחזור בתוך ימי הפסח צריך לברוק כשיוצא מביתו, (שו"ע סימן תל"ו סעיף ב' ובמ"ב סט)

מפתחמי אוריתא

פתגמים, נצנוצי מחשבה, ורעיונות בדרכה של תורה

אין הטוב ניכר אלא בהעדרו. (חתם סופר)

מי שאינו נשמר מן הרכילות, לא יזהר בהסתרת סוד. (רבינו יונה).

לאחד מאלף תגלה סודך, סוד בשניים ישמר, בשלושה ידעוהו הכל. (הרוקח)